

נכונים הם להלכה.

ולא תימא ביישוב הסתירה בין דברי רבי מאיר ורבי יהודה בעדות, לדבריהם בחמץ, כי תנאי היא, שנחלקו תנאים בדעתם. שלדעת התנא של המשנה שלנו, סובר רבי מאיר שאדם טועה רק בשעה אחת, ורבי יהודה סובר שאדם טועה בשתי שעות. והתנא של המשנה בסנהדרין סובר, שלפי רבי מאיר אדם טועה בשתי שעות, ולפי רבי יהודה בשלש שעות [לפי רבא].⁽³³⁹⁾

לכן משמיענו רב אשי שאין כאן מחלוקת, אלא שיש הבדל בין חמץ לעדות, כפי שנתבאר לעיל.

אמר רב שימי בר אשי: לא שנו בענין עדות, שאפילו כשהעדים מכחישים זה את זה בזמן, לפעמים תולין הדבר בטעות ומקיימין את העדות, אלא כשהם מעידים בשעות, כגון, שזה אומר בשתים וזה אומר בשלש. אבל אם אחד אומר שהמעשה היה קודם הנץ החמה, ואחד אומר שהיה אחר הנץ החמה, עדותן בטילה, כי אין אדם טועה בין קודם הנץ החמה לאחוריו.

ומקשינן: מה משמיענו רב שימי, והלא פשיטא היא?

ומשנינן: אלא, כך אמר רב שימי: אחד

אומר קודם הנץ החמה, ואחד אומר בתוך הנץ החמה בהתחלת הנץ, עדותן בטילה.

ועדיין מקשינן: הא נמי פשיטא היא, שהרי גם בכך לא ניתן לטעות?

ומשנינן: מהו דתימא שלעולם תרוייהו חדא מילתא קאמרי, לאותו זמן נתכוונו שניהם, שהמעשה היה אמנם מעט קודם הנץ החמה, והא דקאמר אחד מהם

”בתוך הנץ החמה”, משום דבגילווייא הוה ג-א קאי, הוא עמד במקום גלוי,⁽³⁴⁰⁾ וזהרורי בעלמא הוא דחזא, הוא ראה את התנוצצות קרני השמש, וסבר שכבר התחיל הנץ החמה. ואין הם מכחישים זה את זה.

קא משמע לן רב שימי בר אשי שאין אדם טועה בכך, ואמנם עדותן בטילה.

אמר רב נחמן אמר רב: הלכה כרבי יהודה שאוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש.

אמר ליה רבא לרב נחמן: ונימא מר: הלכה כרבי מאיר שאוכלין כל חמש. דהרי סתם לן תנא כוותיה?

דתנן בתחילת פרק שני: כל שעה שמותר לאכול חמץ, הרי הוא מאכילו לבהמתו.

חמש לשבע או לא. לכן קמשמע לן רב אשי, שאין כאן מחלוקת תנאים, אלא שיש לחלק, שבחמץ גזרינן טפי משום שהוא מסור לכל, או משום גזירה אטו יום המעונן.

340. יד רמה סנהדרין [מב א]. וראה רש”י תענית [ג ב] ד”ה גילהי.

מהמיטה, ובשבת וביום טוב מאחרין לקום משום עונג שבת ויום טוב.

339. פירוש נוסף אומר רש”י. שלא תימא לתרץ את הקושיא מעדות לחמץ [שבעדות אומר רבי יהודה שאין אדם טועה בין חמש לשבע, ואילו בחמץ הוא גזור על השעה החמישית], שנחלקו תנאים בדעת רבי יהודה אם שייך לטעות בין

ובגלל קושיא זו העמידה הגמרא שם את המשנה כרבן גמליאל, הסובר במשנתו שחמץ של חולין אוכלים כל ארבע שעות בלבד, ואילו חמץ של תרומה אוכלים אף בשעה החמישית.

וזו כונת המשנה, שכל שעה שמותר לכהן לאכול בתרומה של חמץ, מותר אף לישראל להאכיל חמץ של חולין לבהמתו, אבל הישראל עצמו אינו אוכל בשעה החמישית.

ושוב שאלו רבא: ונימא מר הלכה כרבן גמליאל, דהא הוה ליה רבן גמליאל מכריע בין רבי מאיר לרבי יהודה. שבחולין הוא פוסק כרבי יהודה, ובתרומה כרבי מאיר. וקיימא לן: כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקין ואחד מכריע, הלכה כדברי המכריע [שבת לא ב].

אמר ליה רב נחמן: רבן גמליאל, לאו מכריע הוא, אלא טעם דנפשיה קאמר. (341)

כלומר, הוא דיעה שלישית. כי רבי מאיר

ומשמע, משעה שאסור לאכול, אסור גם להאכיל לבהמתו, דהיינו, שהוא אסור אף בהנאה. וזו דעת רבי מאיר שאוכל עד תחילת שש, ומאז הוא אסור אף בהנאה. שאילו לדעת רבי יהודה, הרי יש שעה שאסור לאכול ומותר ליהנות, והיא השעה החמישית.

והרי הלכה כסתם משנה, ואם כן היה לך לפסוק כרבי מאיר?

השיבו רב נחמן: החיא מתניתין ד"כל שעה שמותר לאכול מאכיל", לאו סתמא כרבי מאיר הוא.

משום דאי רבי מאיר היא, קשיא הלשון "מותר", שהיה צריך לומר "כל שעה שאוכל, מאכיל", ואילו הלשון "כל שעה שמותר לאכול, מאכיל" משמע שמדובר בשני אנשים, שכל שעה שמותר לזה לאכול, מותר לשני, שכבר אסור לו לאכול, להאכיל לבהמתו.

כמותו, אך לפי האמת, שמדייקים מלשון "מותר" שהמשנה הולכת לפי רבן גמליאל, אין ראייה שהמשנה פוסקת כמותו. כי אפשר שהמשנה לא באה אלא לברר את דבריו של רבן גמליאל. שלא תאמר, כשם שהוא משהו את זמן האכילה וההנאה בתרומה, ששניהם מתחילים באותו זמן, כך גם בחולין, הוא מחמיר לאסור בהנאה משעה חמישית, כדי שלא יטעה הכהן שמותר לו ליהנות מתרומה לאחר זמן אכילתו, כמו בחולין. לכן באה המשנה להשמיענו, שרבן גמליאל מודה לרבי יהודה בחולין, שכל זמן שמותר לכהן לאכול בתרומה מותר לישראל ליהנות מהחמץ. דהיינו, שבשעה חמישית הוא עדיין מותר בהנאה. ולעולם להלכה סוברת

341. הקשו התוספות: עדיין היה רב נחמן צריך לפסוק כרבן גמליאל, כי סתם משנה של "כל שעה" סוברת כמוהו, כמו שהוא בעצמו דייק מלשון "מותר". ואף אם נאמר שרב נחמן היה מסופק אם אכן יש לדייק כך מלשון המשנה, מכל מקום, היה צריך לפסוק או כרבי מאיר או כרבן גמליאל, כי ממה נפשך המשנה סוברת כאחד מהם, ולא כרבי יהודה?

ותירצו, שרב נחמן מסתמך בעיקר על התירוצו השני של האיבעיתאי, שרב סובר כפי התנא של הברייתא, האומר שחכמים קבעו הלכה כרבי יהודה. תוס' ד"ה רבן.

בחידושי הר"ן מתרץ, שאמנם אם המשנה היתה הולכת לפי רבי מאיר היה זה סתם משנה

רבן גמליאל לדיעה שלישיה, ולא כמכריע. (342)

ואיבעית אימא: רב פסק כרבי יהודה משום דאמר כי האי תנא, שקבע הלכה כן.

דתניא: ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת, מבערין את הכל [החמץ] (343) מלפני השבת. (344) ושוּרפין את התרומות של

ורבי יהודה לא הזכירו בדבריהם כלל שיש מקום לחלק בין תרומה לחולין לענין זמן אכילתם. שאילו היה רבי מאיר אומר שבין חולין ובין תרומה אוכלין כל חמש, ורבי יהודה היה אומר שבין חולין ובין תרומה אוכלין כל ארבע בלבד, והיה בא רבן גמליאל ואומר שתולין כל ארבע ותרומה כל חמש, אז הוא היה נחשב למכריע. אבל עתה, שהם לא דיברו כלל מתרומה, נחשב

המשנה כרבי יהודה.

בתוס' רי"ד כתב, כיון שרבן גמליאל היה לפני רבי מאיר ורבי יהודה, הוה ליה סתם ואחר כך מחלוקת, ואין הלכה כסתם ואחר כך מחלוקת.

342. כך מפרש רש"י. ורבינו חננאל מפרש שרבן גמליאל היה הרבה לפני רבי מאיר ורבי יהודה, לפיכך אינו נחשב מכריע, שהרי לא שמע את מחלוקתן ולא בא להכריע ביניהם, על פי רבינו דוד.

343. לקמן [מט א] נחלקו תנאים במשנה, אימתי מבערין חמץ של חולין ושל תרומה ב"ד שחל בערב שבת. ופסק שם הרי"ף [טז א מדפי הרי"ף] כרבי אלעזר בר צדוק שתרומה מבערין מלפני השבת, וחולין מותר לשיירם לשבת, משום שזו דעת רבי אלעזר איש ברתותא בסוגייתנו שקבעו הלכה כמותו.

ותמה עליו רבינו אפרים [הובא בר"ן בסוגייתנו]: הרי רבי אלעזר איש ברתותא סובר שמבערין את הכל מלפני השבת ואפילו חולין, ואילו לפי רבי אלעזר בר צדוק מבערין את החולין בשבת עצמה?

ויישבו הראשונים [ראב"ד על בעל המאור, מלחמות ור"ן בסוגייתנו] את דעת הרי"ף, שרבי אלעזר איש ברתותא לא דיבר אלא בתרומה

בלבד, אבל בחולין אפשר שהוא מודה הואיל ויש לה אוכלין מרובין מותר לשיירה לשבת. [ומה שהוא אומר שמבערין את "הכל" מלפני השבת, היינו כל התרומות בין טהורות בין טמאות ובין תלויות האמורים בהמשך, ותנא והדר מפרש]. ואפילו אם נאמר שרבי אלעזר איש ברתותא מדבר אף בחולין, מכל מקום לא קבעו הלכה כמותו רק בתרומה, שעליה נחלקו בברייתא אם מבערין אותה מלפני השבת או לא, אבל בחולין לא קבעו הלכה כמותו. ואם כן, יש לפסוק בחולין כרבי אלעזר בר צדוק, שהרי חכמים שם במשנה סוברים כמותו לענין חולין. וגם משום שרבי אלעזר בר צדוק הביא שם מעשה שכך הורה רבן גמליאל למעשה, ובכל מקום קיימא לן "מעשה רב". [ומה שכתב הרי"ף שקיימא לן כרבי אלעזר בר צדוק משום שהוא עומד בשיטת רבי אלעזר איש ברתותא, היינו רק לגבי תרומה, אבל לגבי חולין פשיטא שהלכה כמותו מהטעם האמור, שחכמים סוברים כמותו, וגם משום מעשה רב].

אך דעת הרמב"ם שאף חולין מבערין מלפני השבת, וכפשטות דברי רבי אלעזר איש ברתותא שמבערין את הכל מלפני השבת, ואף בזו הלכה כמותו. וכן נפסק בשולחן ערוך [תמד א]. וראה עוד תוס' ד"ה ומשיירין.

344. והנהיג רש"י לשרוף את החמץ קודם חצות

פסח], דברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא, שאמר כן משום רבי יהושע.

אמרו לו: תרומות טהורות לא ישרפו כלל מערב שבת, הואיל ולא הגיע עדיין זמן הביעור, משום שאין להפסיד תרומה בידיים כל זמן שאפשר לאכלה. ואף על פי שיש לו

חמץ, בין אותן שהן טמאות, ובין אותן שהן תלויות [ספק טמאות], ובין אותן שהן טהורות. (345)

ומשיירין מן התרומות הטהורות מזון של שתי סעודות בלבד, (346) כדי לאכול מהם עד ארבע שעות של יום השבת [שהוא ערב

די בביטול בעלמא. אלא הטעם משום שסופה של התרומה הזו ליאסר ולילך לאיבוד הלכך מותר לשורפה. כי רק תרומה העומדת לאכילה מוזהרין לשומרה, ולא זו שהולכת במילא לילך לאיבוד. ומהאי טעמא מותר אף לטמאות את התרומה הזו, כמבואר בסוף הפרק שמותר לשרוף בערב שבת תרומה טהורה עם תרומה טמאה ביחד, אף שעל ידי כן נטמאת התרומה הטהורה, משום שכאמור אין חיוב שמירה על תרומה שהולכת לאיבוד. תוס' ד"ה ושורפין.

346. לכאורה צריך לשייר גם לסעודה שלישית? יש מהראשונים שהוכיחו מכאן שזמן סעודה שלישית הוא רק לאחר שיגיע זמן מנחה, ואז כבר אסור באכילת חמץ. לכן לא שייך לשייר חמץ לסעודה שלישית. רא"ש שבת פרק כל כתבי [ה].

אך התוספות שם [ק"ח א] ד"ה במנחה דחו ראייה זו, שאפילו אם יהא מותר לחלוק את הסעודה של שחרית לשתיים ולצאת בכך ידי סעודה שלישית, הרי יש כאן רק שיעור של סעודה אחת, ולכן נאמר ששייר רק מזון שתי סעודות.

ובתוס' רבינו פרץ קיים את הראיה. שאם היה אפשר לקיים סעודה שלישית קודם זמן מנחה, היה יכול לשייר שלש סעודות ממש, ולאכול סעודה ראשונה בשעה ראשונה בבקר וסעודה שנייה בשעה רביעית. אלא ודאי שאי אפשר לצאת בסעודה שלישית קודם זמן מנחה.

אפילו בערב שבת זו, אף על פי שיש לו זמן עד סוף היום, כדי שלא יבאו לטעות בשאר השנים ולבער אחר חצות, הגהות אשר"י.

אך הבעל המאור [לקמן טו ב מדפי הרי"ף] כתב שטעמו של רבי מאיר במשנה שם שסובר גם כן שמבערין את הכל מלפני השבת, משום שהוא סובר כרבי יהודה שאין ביעור חמץ אלא שריפה, וכיון שאי אפשר לקיים מצות שריפה בשבת, ויש לחוש שמא יסאר מן החמץ עד זמן איסורו ולא יוכל לשורפו, לכן תיקנו חכמים שישרוף החמץ בערב שבת, ועשו לו שעה שתיים עשרה [היינו סוף היום בערב שבת, שקבעו אז את זמן השריפה] כשעה ששית ביום י"ד ברוב השנים.

ואילו רבנן שסוברים שם שמבערים את החמץ בשבת עצמו משום שהם לשיטתם שיכול להשבית החמץ על ידי שמפרר וזורר לרוח, ואין בזה משום אב מלאכה מדאורייתא ויכול לעשות זאת אפילו בשבת. ואפילו מדרבנן התירו, כדי לקיים מצות השבת חמץ בזמנה. הלכך משייר את החמץ עד לשבת ויבערנו בזמנו ככל השנים.

345. כתבו התוספות: אפילו אם נאמר שאסור לשרוף תרומה טהורה משום שנאמר "את משמרת תרומותי", וכמו שצריך לשומרה מטומאה כך גם משריפה. אף על פי כן מותר לשרוף תרומה טהורה בערב שבת למרות שהיא עדיין לא אסורה אז. ואין הטעם משום שבמילא סופה להתבער כשיגיע זמן האיסור, שהרי מדאורייתא אין צריך כלל לבער את החמץ אלא

אמר להם רבי אלעזר: לדבריכם, שאתם חוששים ל"שמא", אף תרומות תלויות לא ישרפו בערב שבת, שמא יבא אליהו קודם זמן הביעור, ויטהרם. שיאמר לא נגעה בהם טומאה, ויוכלו לאכלם?

אלא ודאי, אין חוששין לחששות רחוקות, והוא הדין שאין לחשוש שמא יגיעו עוד אורחים.

אמרו לו: כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא [לבשר על הגאולה] לא בערב שבת ולא בערבי ימים טובים, מפני הטורח, שהם עסוקים אז בהכנת סעודות שבת ויום טוב, ואם הוא יבא, יצטרכו לעזוב הכל וללכת להקביל פניו.⁽³⁴⁷⁾

ולכן, אין לחשוש שמא יבא אליהו קודם זמן הביעור, שהרי היום ערב שבת, ומחר ערב יום טוב. אבל שמא יגיעו כהנים אורחים שלנו מחוץ לחומה, יש לחשוש.⁽³⁴⁸⁾

קשה, שבודאי כאשר יבא אליהו ימצא הרבה אנשים מישראל ששבוים בידי גויים אשר בכואו ינצלו ממות, ולמה לא יהא מותר לבא בשבת משום פיקוח נפש? קובץ שיעורים.

348. קשה, כיון שמחר הוא שבת, יכול הוא לבא, שהרי לא שייך לומר "מפני הטורח", שהרי אסור לטרוח משבת ליום טוב ורק אם יש תחומין למעלה מעשרה, אינו יכול לבא בגלל איסור יציאה חוץ לתחום? מהרש"א.

ובמהרש"א בעירובין מבאר שהתוספות עצמם שם עמדו על שאלה זו. ולכן ביארו שכמו שאינו בא בערב שבת וערב יום טוב מפני

לכהן מספיק תרומה לאנשי ביתו לשבת, לא ישרוף את המותר, כי שמא ימצאו להן אוכלין, אפשר שיזדמנו לו כהנים אורחים שיאכלו מהם במשך השבת קודם זמן הביעור. ואם בסוף לא ימצא מי שיאכל את התרומה, יאכיל אותה לכלבי כהנים, או יבטל אותה בלבד.

אמר להן רבי אלעזר: כבר בקשו אחר אוכלין ולא מצאו. כלומר, בעל התרומה כבר שייר מהתרומה שלו לכל האוכלים האפשריים, שהרי בשבת לא יבאו אורחים חדשים, ואלה שבעיר, יודע הוא מי יתארח אצלו בשבת. ואם כן, מדוע לא ישרוף עתה את העודף.

אמרו לו: אף על פי כן ימתין ולא ישרוף עדיין את התרומה הטהורה, שמא חוץ לחומה לבו. שמא מחר, בשבת, יגיעו כהנים אורחים שהיו בתוך תחום השבת של העיר, ולנו חוץ לחומה, כך שמותר להם ליכנס לעיר בשבת, ויוכל לתת להם מן התרומה הטהורה.

347. לכאורה קשה, הרי מותר להתענות תענית חלום בשבת משום שהתענית היא עונג לו, שדעתו מתיישבת עליו. וגם כאן אין לך עונג שבת גדול מזה לכל ישראל מהשמחה שיבא אליהו ויבא לגאלם, ובודאי לא גרע עונג זה מעונג תענית חלום, ואפילו שעל ידי כך יבטלו סעודות שבת?

וצריך לומר, שאם זמנו לבא בערב שבת יקדים לבא ביום שלפניו כדי שלא יתבטלו מהכנת סעודות שבת.

ובמסכת עירובין [מג ב] מבואר שאם יש תחומין למעלה מעשרה אין אליהו יכול לבא בשבת עצמה בגלל איסור תחומין. וגם על זה

כלומר שני שקי עור] מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה [כך היה כינויו], ונקבה עכברים, והיה חמץ מבצבין ויוצא ממנה. וערב פסח היה.

ובא יוחנן לפני רבי לשאול, האם למכור מיד את החמץ מפני שהוא הולך ומתחסר, והמפקיד מפסיד מכך, או כיון שהחמץ היום בזול, לא ימכרנו עדיין?

בשעה ראשונה של היום — אמר לו רבי: המתן! שמא יבא בעל החמץ, ויספיק לאכלו קודם זמן איסורו.

בשעה שניה — אמר לו: המתן!

בשעה שלישית — אמר לו: המתן!

בשעה רביעית — אמר לו: המתן!

בשעה חמישית — אמר לו: צא ומוכרה בשוק! (349)

ודייקנן: מאי לאו, רבי אמר לו שימכרנה לנכרי, כי בשעה החמישית הוא כבר אסור לישראל באכילה, ולכן אמר לו, שעתה, בשעה החמישית, שאפילו אם הבעלים יגיעו לא יוכלו לאוכלו, ימכרנו לנכרי, בזמן שהוא עוד מותר בהנאה, ומותר לישראל

אמרו: לא זז משם עד שקבעו הלכה כרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא במה שאמר משום רבי יהושע.

ומסיקה הגמרא את התירוץ דלעיל: מאי לאו, קבעו הלכה כמותו בכל דבר, ואפילו במה שאמר אף חמץ של תרומה אין לאכול רק עד ארבע שעות בלבד, כמבואר בדבריו, שמשירין מן הטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות. והיינו כרבי יהודה, ולא כרבן גמליאל שהתיר לאכול בתרומה עד סוף חמש.

ולכן פסק אף רב הלכה כרבי יהודה.

ודוחה הגמרא: אמר רב פפא משמיה דרבא: אין ראייה משם שהלכה כרבי יהודה, משום שלא קבעו הלכה כמותו אלא לענין שהוא צריך לבער אף התרומות הטהורות מערב שבת, בניגוד לדעת חביריו החולקים עליו וסוברים שתרומות טהורות לא יבערו עד למחר. אבל לענין זמן איסור האכילה של תרומה, אפשר שאין הלכה כמותו.

ואף רבי סבר להא דרב נחמן, שהלכה כרבי יהודה.

דאמר רבין בר רב אדא: מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא [מלה מורכבת, דו — סקיא.

שבת, אין לו לשרוף התלויות שמא יבא אליהו בסוף היום ויטהרם. אבל מאחר שאינו בא בערב שבת, אם כן אף אם יבא בשבת כבר איתקצאי התרומות בבין השמשות, ומיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולא יומא.

349. התוספות הביאו ירושלמי, שגורס "צא ומוכרה בבית דין בשוק". ודייקו התוספות מזה

הטורח של תיקון סעודה, כך אינו בא בשבת קודם זמן האכילה [היינו עד ארבע שעות שאז צריך לבער החמץ] מפני טורח סעודת השבת. ובתוספות הרא"ש כתב שלא פלוג ובכל ערב יום טוב אין אליהו בא ואפילו כשלא שייך הטעם של טורח.

בצל"ח מבאר שכך אמרו לו לרבי אלעזר בן יהודה: בשלמא אם אליהו יכול לבא בערב

למוכרו. (350) והיינו כרבי יהודה. (351)

הרי שרבי פסק כרבי יהודה.

ודחינן: אמר רב יוסף: לא! אלא רבי אמר לו שימכרנו לישראל, שאפילו לישראל הוא עדיין מותר באכילה, כרבי מאיר, המתיר אפילו באכילה כל שעה חמישית. וכונת רבי היתה, שיזדרז למוכרו עכשיו, בעוד שמצויים קונים מישראל שיקנוהו.

אמר ליה אביי לרבי יוסף: אי אמרת לישראל אמר לו למוכרו, תיקשי, מדוע היה רבי צריך להטריחו לילך בשוק? הרי כיון

שיש לו רשות למוכרו, נשקליה יוחנן לנפשיה, יקחנו לעצמו ויאכלנו, וישלם אחר כך את דמיו לבעלים?

השיב לו רב יוסף: שאסור לנפקד לקנות לעצמו את הפקדון בלי רשות הבעלים, משום חשדא שיחשדוהו שקנה אותו במחיר זול מהשוק, אלא הוא צריך דוקא למוכרו לאחרים.

וכדתניא: גבאי צדקה שיש בידם פרוטות של נחושת, שאין להם עתה עניים לחלק להם את הפרוטות הללו, והם חוששים שמא במשך הזמן עלולות הפרוטות להחליד

351. וכן נפסק בשולחן ערוך [תמג ב] שישראל שהיה בידו חמץ של ישראל אחר חייב למוכרו בשעה חמישית לגוי.

וכתב המגן אברהם שם [ב], שאם נתעצל הנפקד ולא מכרו עד שעברה שעה חמישית והוצרך לבערו, חייב לשם דמי החמץ לבעלים, ואפילו אם הוא רק שומר חנם, משום שזה נחשב לפשיעה מה שלא מכרו בזמן. ואף על גב שגם המפקיד פשע שהיה יכול למוכרו לגוי במקום שהוא נמצא שם, מכל מקום כיון שהנפקד אינו רשאי להסתמך על זה אלא הוא חייב למוכרו, הרי הוא פושע וחייב לשלם.

וכתב המשנה ברורה [יב], שרוב האחרונים חולקים עליו, משום שזה לא נכנס בכלל חיוב השמירה שיהא חייב למוכרו, כי השומר מקבל על עצמו רק לשמור את החפץ שיהא ברשות בעליו ושיחזירו לו בשלימות, ולא שימכרנו. שהרי אדרבה, על ידי המכירה הוא מוציא מרשות הבעלים. וכל החיוב של הנפקד למוכרו אינו מטעם חיובי שמירה אלא מצד מצות השבת אבידה, ולא מצינו שיהא חיוב תשלומין על מי שאינו משיב אבידה.

שאף על פי שהמכירה היתה ברשות בית דין, שהרי רבי היה אב בית דין, אף על פי כן צריך בית דין בשעת המכירה עצמה, כדי שישומו את ערכו.

נמצא שצריך שני תנאים למכור דבר של אדם אחר שלא בנוכחותו. א. שימכרנו דוקא לאחרים ולא לעצמו. ב. שיהא בנוכחות בית דין. ויש אופנים שיוצאים מהכלל הזה. כגון במוצא אבידה, שאם לא באו הבעלים זמן רב, מותר למוצא להעריך את שווי האבידה וליקחה לעצמו. והטעם, משום שאין לחשוך את המוצא שיקחנה לעצמו בפחות מערכה, שהרי הוא בא להחזיר את האבידה. ויש עוד אופנים שדי באחד משני התנאים, שאם הוא מוכרה לאחרים, יכול אפילו שלא בפני בית דין, ואם הוא מוכרה בפני בית דין, יכול אף ליקחה לעצמו. ראה בתוס' האופנים וטעמיהם. תוס' ד"ה מאי.

350. רש"י. והתוספות ביארו, שהגמרא סברה בהוה אמינא, שאילו היה בזמן שמותר לישראל, לא היה צריך למוכרה, אלא היה יכול ליקחה לעצמו. כמו שהקשה אביי לקמן. תוס' ד"ה מאי.

שמעון בן גמליאל.

דתנן בבבא מציעא: המפקיד פירות אצל חבירו, אפילו הן אבודין שהולכים ונרקבים, הרי זה לא יגע בהן למכרם [לפי שרוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו. כלומר שאדם מעדיף פירות שלו אפילו הם מועטים, מפירות של חבירו אפילו הם מרובים, גמרא שם].

רבי שמעון בן גמליאל אומר: הנפקד מוכרן בפני בית דין, מפני השבת אבידה, שהוא מציל את פירות חבירו מהפסד.

וגם כאן בחמץ, לפי חכמים, היה אסור ליוחנן למכור את החמץ שהופקד אצלו בלי רשות הבעלים, למרות ההפסד שבדבר. (352) ורק לפי רבי שמעון בן גמליאל היה מותר לו למכור. נמצא שרבי הורה כדעת רבי שמעון בן גמליאל.

אמר ליה אבבי לרב יוסף: אין הדבר תלוי כלל במחלוקת, שהרי וכי לאו איתמר עלה על משנה זו: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו חכמים שלא יגע הנפקד בפירות, אלא כשהן נחסרין רק

בכדי חסרונון בשיעור הרגיל להתחסר [כפי יג-ב שקצוב שם "לחטין ולאורז — תשעה חצאי

וליפסל, הרי הם פורטיין אותם בסלעים של כסף לאנשים אחרים. אבל, ואין הם פורטיין אותם לעצמם.

וכן גבאי תמחוי [אוכל שאוספים מבני העיר עבור עניים] שאין להם עניים לחלק להם את האוכל, מוכרין אותו לאחרים, ואין מוכרין אותו לעצמן.

משום שנאמר [במדבר לב כב] "והייתם נקיים מזה ומישראל", שלא יחשדו בהם שהם פורטיין וקונים לעצמם בזול.

כך גם בפקדון, אין לנפקד לקנות את הפקדון לעצמו, מאותו הטעם.

אמר ליה רב אדא בר מתנה לרב יוסף: בפירוש אמרת לן, שרבי אמר ליוחנן "צא ומוכרן לנכרים", והיינו כרבי יהודה, ולא כמו שדחית עתה שהוא אמר לו למוכרן אף לישראל וכרבי מאיר.

[רב יוסף חלה ושכח את תלמודו, וכשהיה טועה ומשנה את דבריו, היו תלמידיו מזכירים לו: כך לימדתנו בראשונה].

אמר רב יוסף: כמאן אזלא הא שמעתא דרבי, שהורה ליוחנן למכור את הפקדון כדי שלא ילך לאיבוד ויפסיד המפקיד? כרבי

סובר בזה כדעת הראשונים לעיל בהערה שחמץ של ישראל שנמצא מחוץ לרשותו אינו עובר עליו. ואף שמדרבנן על כל פנים צריך לבער אף שאינו ברשותו, כאן יש תלות שמא המפקיד מכר את החמץ לגוי, ולכן לא חייבוהו רבנן לבערו.

גם הפרי חדש [תמג ב] הוכיח מכאן נגד הטור והשולחן ערוך שפסקו [שם] שישראל

352. כתב מהר"ם חלאוה, שרב יוסף סבר שיוחנן לא קיבל עליו אחריות על החמץ, ולכן היה מותר לו להשהות את החמץ בביתו. שאם קיבל עליו אחריות, הרי עובר עליו בבל יראה ובל ימצא. והוסיף שאף המפקיד אינו עובר עליו משום שאינו ברשותו [שאילו היה עובר המפקיד, היה הנפקד חייב לבער את החמץ כדי להציל את המפקיד מאיסור. ומהר"ם חלאוה